

Kutyapiszokból – páclé

Még mindig kevés az olyan öntudatos ebtartó, aki a sétáltatás során egy zacskóba lelkiismeretesen begyűjti kedvenc négylábúja emésztési végtermékét, ezért lépten-nyomon ügyelni kell a járókelőknek, nehogy kutyapiszokba lépjenek.

Nem így volt ez hajdan. Gondosan összegyűjtötték. A kutyaganéjszedés mint kenyérkereső foglalkozás már vagy kétezer évvel ezelőtt kialakult a finombőr-készítés ősi földjén, a Közel-Keleten. Nikosiában még a 18. században is úgy kereskedtek vele, mint a földre szánt szamartrágyával. A 19. század elején Veszprém megyében is kereseti forrás volt, gyűjtötték a cigányasszonyok és a gyerekek is – és adták el vödörszám a finom és könnyű szattyán- és kordovánbőrt készítő tímároknak, a *tobakok*knak. Ugyanis e mesterség hagyományos technológiája igényelte ezt a sajátos nyersanyagot. A kecske-, birka-, juh- és báránybőrök kidolgozásához használtak kutyaurülékpácot.

Áztatás és húsolás után a nyers bőr meszes gödörbe került. A meszes oldat tette lehetővé a bőr színéről a gyapjú és a szőr eltávolítását. A következő munkafolyamat során bármennyire is igyekeztek a felduzzadt bőrbe került meszet jól kimosni, „kiszíttatni”, ezt tökéletesen csak pácolással távolíthatták el. Gergelyffi András az 1809-ben megjelent „Technológia, vagyis a mesterségek és némely alkotmányok rövid leírása” című könyvében olvashatjuk: a szattyán- és kordován-készítők a bőrt „kutya ganéjos ferdőbe, végtére pedig búza korpából és vízből készült tsávába áztatták, ebből harmad nap múlva” kiszedték, mosták, „szorgalmatosan megvakarták és megtapodták”.

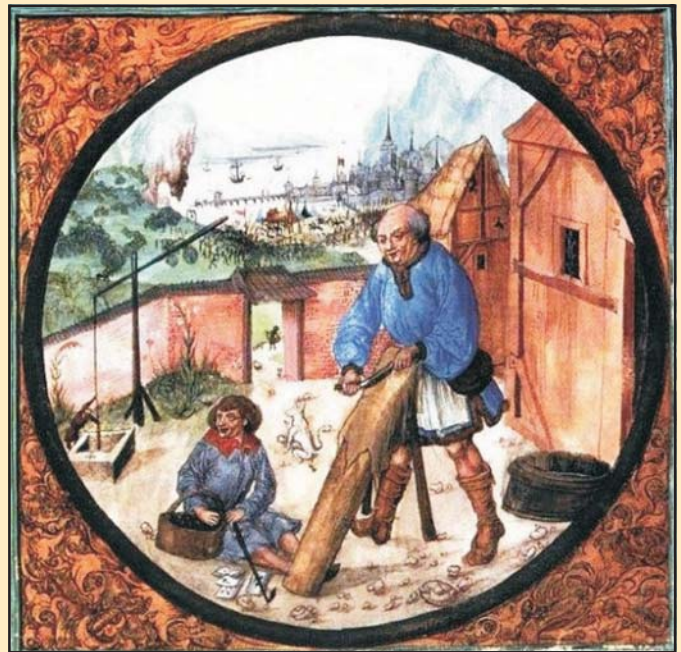
Jól tudták a tímárok, hogy a páclevek erjesztett, savas anyaga feloldja a meszet és így az – a visszamaradt zsírmirigyekkel és szőrtüszőkkel együtt – már könnyen kimosható a bőrből. A kutyaganéjból készített páclé – a kémia mai nyelvén megfogalmazva – a nem oldható mészevegyületeket oldható mészsókká alakította át. A csonttal táplálkozó kutyák fehér ürülékét azért részesítették előnyben, mert tapasztalataik szerint az ebből (az emésztés közben létrejött foszforsavas ürülékből) készített pác mésztelenített és puhított legjobban.

A veszprémi tobakoknál egykor e fontos nyersanyag begyűjtése kötelező volt minden legény számára. Ezt tanúsítja az

„Ifjú Társaságuk” 1824-ben készült korszója. Rajta egy plasztikusan ábrázolt frakkos, kürtőkalapos alak áll, jobbában kétágú szerszámot, baljában vödört tart, előtte hosszú levelű növény tövében két kis golyócska domborodik. Az alak nyilván a tobaklegény, jobbában tartott szerszáma a „csipérvas”, ami egy egyszerű összehajlított vasabroncs, amellyel a növény tövében talált kutyaganéjt a baljában levő dongás faedénybe, „rocskába” szedi. Erdélyben a 19. század elején már nem a legényé, illetve segédé, hanem az inas teendője volt a ganéjszedés. E tényhez 1942-ben a szászrégeni Wellmann Gusztáv tímármester ezt fűzte hozzá: „Ekkor már az inas is szégyellte. Ha valakivel találkozott, a cseber tetejére gyorsan virágot vagy diót tett, a »fogót« (csipérvasat) pedig surca (köténye) alá rejtette. Azelőtt bizony nem szégyellték, szépen kiöltözve, sárga surccal és zöld pántlikával mentek kutyaszart szedni.”

SZULOVSKY JÁNOS

Bőrkészítő jelenet kutyával, kutyaganéj szedéséhez való kosarat és vasat tartó legénnyel, fatörzsön dolgozó mesterrel. Miniatura a Codex Picturatusból. Krakkó, 1505

História

KEDVES OLVASÓNK!

DÖNTÖTT MÁR?

Kulturális, tudományos, oktatási szervezetek támogatást remélnék a társadalomtól. A História Alapítvány is számít mindazok figyelmére, akik kedvelik folyóiratunkat, céljainkat támogatásra méltónak ítélik.

Adószámunk: 19654243-2-41
História Alapítvány

Köszönjük felajánlásait!

E SZÁMUNK SZERZŐI

BERECZKI IBOLYA etnográfus-muzeológus, kand., főig. h. (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre); **DARÓCZI-SZABÓ MÁRTA** PhD-hallgató, archeozoológus (ELTE); **GYÁNI GÁBOR** akadémikus, tud. tanácsadó (MTA TTI); **KÁTAY-BARBA RAFAEL PÉTER** kynológiai szakíró (Miskolc); **KERTÉSZ ISTVÁN** az MTA doktora, egy. tanár (EKTF, Eger); **KONDACS JULIANNA** régész-történész-hispanológus; **LENGYEL BEATRIX** PhD, főosztályvezető (MNM); **PÁLFI ZOLTÁN** történész; **PÓTÓ JÁNOS** PhD, tud. főmts., osztályvezető (MTA TTI); **RÁCZ GYÖRGY** PhD, egy. docens (PPKE); **SOÓS ISTVÁN** a tört. tud. kand., tud. főmts. (MTA TTI); **SÜLI ATTILA** főmuzeológus, osztályvezető (HM HIM); **SZEMÁN ATTILA** történész-régész, főmuzeológus (Központi Bányászati Múzeum, Sopron); **SZULOVSKY JÁNOS** PhD, tud. főmts. (MTA TTI)

Rövidítések: egy.: egyetemi, EKTF: Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, h.: helyettes, HIM: Hadtörténeti Intézet és Múzeum, ig.: igazgató, kand.: kandidátus, MNM: Magyar Nemzeti Múzeum, MTA TTI: Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet, mts.: munkatárs, PPKE: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, tud.: tudományos